

ODLUKE STRANIH SUDOVA

ENGLJESKA KUĆA LORDOVA

Chaplin c/a Boys

Presuda od 25. VI 1969. god.

Sukob zakona - Lex fori je mjerodavan za naslov s kojega se naknada štete kod vanugovorne odgovornosti može tražiti kada se radi o sporu engleskih državljana, domiciliranih u Engleskoj - Protupravnost mora postojati i po lex loci delicti

Tužitelj, Boys, tužio je tuženoga, Chaplina, radi naknade štete koju je pretrpio zbog nemarne vožnje tuženoga, a koja se sastojala iz stvarnih troškova od 53 funte, te bolnine i gubitka sposobnosti za određene zabave u iznosu od 2.250,- funti. Prema malteškom pravu u takvom slučaju oštećenik može zahtijevati samo naknadu štete za izravne novčane gubitke, troškove koje je imao, iznos stvarno izgubljene plaće, i iznose za budući gubitak beriva koji može sigurno dokazati. Prema tome pravu ne bi imao pravo na naknadu štete s naslova bolnine niti za gubitak prošlih ili budućih ugodnosti ili za bilo koji problematični budući financijski gubitak. Takve kasnije financijske gubitke eventualno bi mogao kasnije utužiti. Naprotiv po engleskom pravu ima na sve to pravo. U konkretnom slučaju tužitelj je cijelo vrijeme bolesti primao plaću, a nakon toga je dobio bolje plaćeno mjesto od ono a što ga je prije imao. Obje stranke su bile engleski državljani sa stalnim prebivalištem u Engleskoj, a događaj se zbio za vrijeme dok su obojica bili kao pripadnici britanskih oružanih snaga na Malti.

Prvostepeni sudac je dosudio tužitelju cijeli gore navedeni iznos primjenjujući englesko pravo kao lex fori na temelju precedenta Machado v. Fontes /1897/. Apelacioni sud je većinom glasova /Lord Denning M.R. i Lord Upjohn, protiv Diplock L.J./ potvrdio prvostepenu odluku iz drugih razloga. Naime Lord Denning M.R. je smatrao da treba primijeniti pravilo američkog Restatementa, tj. "proper law of the tort", koje bi konkretno bilo ono koje ima najviše veza sa slučajem, a to bi bilo englesko pravo. On je otklonio precedent Machado v. Fontes /1897/. Lord Upjohn je prihvaćao lex fori, a otklanjao doktrinu Restatementa. Diplock L.J. je pak smatrao da se mora otkloniti precedent Machado v. Fontes /kao Denning/ kao i američki Restatement, ali da se mora primijeniti pravo mjesta gdje je došlo do štetnog događaja /"tort"/.

Kuća lordova je zbog žalbe tuženoga odbila žalbu jednoglasno, ali iz slijedećih bitnih, kod svakoga od lordova različitih razloga:

Lord Hodson citira američki Restatement koji kaže /u izdanju od 1964/: "Mjesni zakon države koja ima najznačajniji odnos prema događaju i prema strankama određuje njihova prava i obveze iz vanugovorne odgovornosti /"in tort"/. "Prihvaća kao mjerodamo to načelo, ali s izmjenama u izdanju od 1968. naime da se moraju uzet u obzir posebni kontakti s konkretnim činjenicama za pojedine vrste vanugovorne odgovornosti. Dosađanje englesko pravilo je ono sadržano u Dicey-Morris, Conflict of Laws, 8. izd. 1967. koje kaže: "Čin izvršen u stranoj zemlji je "tort" i utuživ kao takav u Engleskoj, samo ako je ujedno: /1/ utuživ kao takav u skladu s engleskim pravom, ili drugim riječima ako bi da je izvršen u Engleskoj bio "tort", i /2/ ne može se opravdati u skladu s pravom strane zemlje gdje je bio izvršen. "Prvi dio toga pravila je utemeljen na pomorskom slučaju Tajnog savjeta "The Halley" /1868/ prema kojemu u Engleskoj nije bio utuživ sudar skrivljen od obaveznog pilota u inozemstvu koji je nametnut stranim pravom, iako bi bio utuživ po stranom /belgijskom/ pravu, jer u slučaju obavezne pilotaže tada u Engleskoj nije odgovarao brodovlasnik za sudar. Drugi dio pravila, naime da se mora raditi o nemogućnosti opravdanja u zemlji događaja, citiraju se slučajevi Blad's case /1673/ i Mostyn v. Fabrigas /1774/, a koji su došli do izražaja u slučaju Phillips v. Eyre /1870/. Sudac Willes je tada /1870/ sudio da je za utuživost civilnog delikta počinjenog u inozemstvu potrebno da se ispune dva preduvjeta i to: 1/ da bi bio utuživ i u Engleskoj da je tu počinjen /pa se citira "The Halley" kao mjerodavan precedent/ i 2/ da čin ne bi bilo moguće opravdati prema pravu mjesta gdje je izvršen, pa se zato citiraju "Blad's case" /1673/ i Mostyn v. Fabrigas /1774/. Žalitelji su se pozivali na to da je pravo mjesta događaja mjerodavno pravo koje treba primijeniti, ali Lord Hobson to otklanja, jer bi to značilo prihvaćati teoriju obveze iz vanugovorne odgovornosti koja je duže vremena imala za sobom u SAD autoritet suca Holmesa /u precedentima iz 1904 i 1914/, ali koja je već 1923. i 1924. i u SAD napuštena, jer se na vanugovornu odgovornost ne može primijeniti pravilo inozemnog prava koje vlastito pravo foruma ne prihvaća. Načelo iz Phillips v. Eyre /1870/ prošireno je u Machado v. Fontes /1897/. U tom posljednjem slučaju su dvije brazilske stranke vodile spor u Engleskoj, a u kojem je dođue bilo moguće tužiti u Engleskoj, ali ne i u Braziliji, gdje se nije radilo o civilnom deliktu nego o kaznenoj odgovornosti. Stajalište iz toga slučaja /Machado v. Fontes/ kritizirano je u nekim

presudama Tajnog savjeta, ali je bilo prihvaćeno u Kanadi, no nije i u Australiji. Lord Hobson smatra da je pitanje naslova s kojih se može tražiti naknada štete djelomice materijalno-pravnog, a djelomice proceduralnog značaja, ali kako naslov bolnine ne postoji u malteškom pravu, on smatra da tužitelj ne bi uspio kad bi trebalo primijeniti malteško pravo. Stoga on u skladu s nizom američkih precedenata prihvaća, kako je rečeno, pravilo američkog Restatementa.

Lord Guest otklanja načelo američkog Restatementa o najbližem pravu koje bi trebalo primijeniti, jer ono nikada nije bilo dio engleskog prava. On smatra, pozivajući se na škotske precedente iz 1933. i 1949. na govor Lorda Sorna u MacKinnon v. Iberia Shipping Company, Ltd. /1954/, da bolnina ulazi na-prosto u sastav zahtjeva za naknadu štete kao količinska vrijednost i da je prema tome podvrgnuta pravu foruma. Prema tome on iz drugih razloga nego drugi lordovi također odbija žalbu.

Lord Donovan otklanja također načelo američkog Restatementa, a smatra da je pravilo iz Machado v. Fontes zloupotrebio pravo. Međutim on smatra da na temelju načela iz Phillips v. Eyre /1870/ može žalbu odbiti, pa to i čini.

Lord Wilberforce u opširnoj analizi pravne situacije s gledišta kolizijskog prava smatra da prvo pravilo iz Dicey-Morrisona, naime da civilni delikt mora biti utuživ u Engleskoj, stoji i da je u skladu ne samo s Phillips v. Eyre nego i s američkim, kanadskim i australijskim precedentima /koje citira/. Glede drugog pravila, naime da li se odnosni postupak može opravdati prema pravu mjesta događaja, smatra da to pravilo treba nepromijenjeno tako prihvatiti, a da ne treba riječi "not justifiable" proširiti tako da se uzme da "justifiable" znači "inocent" /nevin/. Stoga treba Machado v. Fontes staviti van snage. Međutim pravilo treba nešto dopuniti i to tako da prema pravu zemlje događaja mora postojati između konkretnih stranaka građanska odgovornost s obzirom na relevantni zahtjev. U konkretnim slučajevima, napose u Americi i Kanadi, judikatura je posegla za principom kontakta s konkretnim pravom napose u vezi s besplatnim prijevozima putnika u motornim vozilima, jer prema pravu nekih država zahtjevi za naknadu štete zbog povreda takvih prijevoza nisu utuživi. Da bi se izbjegle komplikacije ove prirode potrebno je izdvojiti odlučno pitanje u konkretnim slučajevima među određenim strankama i onda ispitati da li treba inozemnu normu primijeniti na temelju pravnopolitičkih ocjena /"as a matter of policy"/. U ovom slučaju ne radi se ni o malteškim državljanima, ni o strankama od kojih je jedna malteški državljanin /jer bi se takvi slučajevi mogli drukčije prosudjivati/, nego o sporu u kojemu nijedna od stranaka nije

malteški državljanin. Treba stoga izdvojiti pitanje naslova s kojih se može tražiti naknada štete i zatim konstatirati da su obje stranke britanski državljani s boravištem u Ujedinjenom Kraljevstvu, pa ispitati da li tužitelj treba da bude spriječen da zahtijeva od tuženog naknadu štete s naslova bolnine. Inozemna norma ne može se zabaciti na-prosto iz razloga javnog poretka, nego se ona mora ocijeniti s obzirom na njenu primjenu. Nikakvi razlozi nisu bili navedeni zašto engleski sud ne bi primijenio svoje pravilo umjesto malteškog pravila na sporni slučaj, pa je to razlog zašto treba primijeniti englesko pravilo. Pozivajući se na američki precedent Jack Kilberg, Admr. v. Northeast Airlines /1961/ smatra da se radi o proceduralnom pitanju, naime samo o količinskom utvrđjenju štete, jer ako se to ne bi prihvatilo, on smatra da se ne bi mogla izbjeći primjena malteškog prava.

Lord Pearson smatra da je formula suca Willesa u Phillips v. Eyre /1870/ još danas na snazi, i da ju treba interpretirati kako je to učinjeno u Machado v. Fontes /1897/. Analizirajući američke slučajeve, napose Babcock v. Jackson /1963/ u njujorškom Apelacionom sudu nalazi da bi pravilo Restatementa imalo neke prednosti, ali da je za potrebe judikature bolje englesko pravilo Phillips v. Eyre upotpunjeno s Machado v. Fontes, i to stoga što daje prednost pravu foruma, a prednost prava foruma prema lex loci delicti je i inače prisutno u engleskim, kanadskim i australskim slučajevima. Da bi se spriječilo da stranke traže po svijetu najpovoljniji forum /"forum shopping"/, trebalo bi još dodati pravilo da će se nadležnost prihvatiti samo ako se radi o prirodnom forumu /"natural forum"/. Stoga on smatra da je prvostepeni sudac ispravno primijenio lex fori, jer on drži da treba u pogledu materijalnog prava primijeniti lex fori s ograničenjima koja će isključiti biranje najpovoljnijeg foruma.

E.P.
LLR 1969, 2, 487.

Pravo mjerodavno za deliktne obveze u Engleskoj

Prikazani slučaj mogao bi se odnositi na vanugovornu odgovornost iz raznih odnosa, pa tako i pomorskih ili zračnih. Rješenja koje je u njemu dano užem problemu, naime da li se između britanskih državljana s boravištem u Engleskoj, na naslove s kojih se naknada štete može tražiti, primjenjuje lex fori ili lex loci delicti ostavilo je otvorenim pitanje što bi se desilo ako sve ove kvalifikacije ne bi stajale /naime kad bi državljanstva bila različita, kad bi stranke imale samo boravište u V. Britaniji i njeno državljanstvo, ili kad ne bi imale ni jedno ni drugo/. Naime pravilo iz precedenta Phillips v. Eyre /1870/, koje je preuzeto i u autoritativna djela traži da zahtjev u vanugovornoj odgovornosti /"tort"/ bude utuživ u Engleskoj i da postupak na koji se zahtjev odnosi ne bude moguće "opravdati" prema pravu mjesta događaja. Prvo od ta dva pravila primjenjuje lex fori, a drugo ga kombinira s lex loci delicti. Svih pet lordova slažu se u tome da prvo pravilo vrijedi, pa se za to mogu pozvati na bitno suglasnu judikaturu svih zemalja common law-a. Međutim kad dolazi na red drugo pravilo, nisu suglasni u tačnom značenju riječi "opravdati". Naime u spomenutom mjerodavnom precedentu radilo se o tužbi protiv kolonijalnog guvernera zbog lišenja slobode tužitelja, a sudac ga je oslobodio odgovornosti iz razloga što je zakonodavno tijelo odnosne kolonije izdalo zakon koji je imao za posljedicu da je ukinuo njegovu građansku odgovornost za to lišenje slobode. Lord Hobson otklanja Machado v. Fontes /1897/ stoga što da u Braziliji za konkretni civilni delikt nije bilo građanske odgovornosti, a Lord Pearson se zadovoljava s time da odnosni postupak bude protupravan u bilo kojem smislu prema lex loci delicti, ali prihvaća stav iz Machado v. Fontes. Lord Hobson i Lord Pearson uglavnom se slažu u tome da bi trebalo smisljeno /Hobson i više od toga/ slijediti tendencije američke judikature, da se primijeni pravo koje ima najviše kontakata s konkretnim događajem i strankama u njemu. Odnosno stajalište američkih sudova naziva se pravom garaže, jer je u konkretnim slučajevima mjesto u kojem se nalazila garaža motornog vozila imalo značajnu ulogu. Međutim u engleskom pravu problem nije s praktičnog gledišta jednak onome u SAD ili u Kanadi, pa i u Australiji, jer će samo prelazak u Škotsku moći dovesti do primjene drugih pravnih pravila u Velikoj Britaniji, a neće biti dnevni slučaj kao što je to u spomenutim drugim zemljama common law-a gdje je prelazak granica i mijenjanje pravnih poredaka /istina svih unutar common law-a, ali sa značajnim razlikama u zakonskom pravu/redovita pojava. Stoga se u Engleskoj radi samo o tome da ne bi bi inozemac /kako izgleda tužitelj i tuženi u Machado v. Fontes/ došao u Englesku i u njoj stvorio podsudnost za spor

na temelju pravnog naslova za naknadu štete koja u njegovoj domovini ne postoji. Izreke Lorda Pearsona, a i ostalih votanata, upućuju na to da će primjenom pravila postupka sudovi postaviti granicu primjeni lex fori na takve zahtjeve.

Prema tome je u prikazanoj presudi Chaplin v. Boys /1969/ fiksirana primjena engleskog prava kao lex fori na sporove pred engleskim sudovima za naknadu štete između britanskih državljana s boravištem u Engleskoj, ali i uzimanje u obzir lex loci delicti i u takvim slučajevima /naime element protupravnosti/. Međutim se čini da će u tim slučajevima biti dovoljno da postupak ne bude pravno dopušten, a da neće biti potrebno da bude civilno utuživ. Potvrđeno je pravilo da se pred engleskim sudom ne može utužiti civilni delikt koji je engleskom pravu nepoznat, jer obveza s naslova vanugovorne odgovornosti koja je nastala u inozemstvu, a ne postoji po domaćem pravu, ne može biti utužena. Naprotiv je ostalo neriješeno da li će u slučaju mješovitih stranaka dolaziti do primjene lex fori sam ili u kombinaciji i u kojoj s lex loci, i pod kojim uvjetima s obzirom na državljanstvo i boravište. Kako primjena ili neprimjena Machado v. Fontes /1897/ nije bila nužna za ovaj slučaj, izreke lordova koji su taj precedent otklonili /a bili su većina/ samo su obiter dicta, pa izračita rezerva Lorda Pearsona glede toga slučaja, koji on smatra da treba održati na snazi, upućuje na to da će on možda zadržati svoju aktuelnost i u buduće.

E.P.

ENGLJSKI APELACIONI SUD

Presuda od 8. X 1969.

Predsjednik Indije c/a Metcalfe Shipping Company, Ltd.
/Brod "Dunelmia"/

Brođarski ugovor - Arbitražna klauzula u brođarskom ugovoru vrijedi iako nije sadržana i u teretnici koja je izdana krca-
telju - prodavaocu iz FOB kupoprodajnog ugovora, ako je
naručitelj iz brođarskog ugovora postao putem naredja ovlašte-
ni imalac teretnice

Tužitelj, Predsjednik Indije, zaključio je ugovor o kupoprodaji FOB s talijanskim prodavaocem. Radi izvršenja toga ugovora zaključio je tužitelj kao naručitelj s tuženim brođarom "Metcalfe Shipping Company, Ltd." brođarski ugovor na